

Blauwe ogen

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

OMSLAGONTWERP Studio Lannoo
VORMGEVING BINNENWERK Keppie & Keppie

© Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2014 en Koenraad De Wolf

Derde druk
D/2014/45/378 – ISBN 978-94-014-1801-0 – NUR 402/680

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

RITA WINTERSTEIN-PRIGMORE
en Koenraad De Wolf

Blauwe ogen

**De laatste overlevende
van de nazi-experimenten
getuigt**

 | LANNOO

Publicist **Koenraad De Wolf** (° Zottegem, 1956) studeerde geschiedenis en kunstgeschiedenis en schreef sinds 1982 meer dan 35 boeken: over geschiedenis, hedendaagse kunst, architectuurgeschiedenis en maatschappijkritische analyses. De voorbije jaren publiceerde Lannoo de boeken *Dissident voor het leven. Aleksandr Ogorodnikov en de strijd voor religieuze vrijheid in Rusland* (2010) en *Keerpunt. De twaalf werken van Sant'Egidio* (2012). *Blauwe ogen* is de eerste historische roman van De Wolf. Hij schreef het boek samen met Rita Winterstein-Prigmore. Meer informatie: over dit boek, met een verantwoording, en over de auteur en zijn werk vindt u op de website www.koenraaddewolf.be.

Naar aanleiding van de redactie van *Blauwe ogen* ontwikkelde de auteur – in een antwoord op de toenemende vreemdelingenhaat en de hernieuwde opmars van extreem-rechts in Europa – een eigengereid medicijn: de website www.holocaustrevisited.com. Omdat onze westerse beschaving maar een dun laagje vernis is, moeten jongeren verplicht de concentratiekampen van de Tweede Wereldoorlog bezoeken. En naast het doen respecteren van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is de grootste uitdaging de uitbouw van een warme multiculturele samenleving die stoelt op ‘zachte waarden’.

INHOUD

De geboorte van de tweeling	7
Ongebonden zielen	41
Rassenzuivering en dwangsterilisaties	51
Hier ben je een nummer	63
Medische experimenten voor een sterk arisch ras	79
Hoer van de nazizwijnen	93
De nachtmerrie is voorbij	113
Weg met de echte vrijheid	127
Haar geest is ten hemel opgestegen	147
Opnieuw gevangen in een kooi	155
Oorlogsmisdadigers versus slachtoffers	167
In twee stukken gescheurd	193
Struikelstenen	209
Bezoek aan Auschwitz	223
Stamboom familie Winterstein	230
Foto's	233

Voor mijn vriend Jan,
ter nagedachtenis aan Griet.

DE GEBOORTE VAN DE TWEELING

‘DIT WORDT EEN HEUGLIJKE DAG VOOR ONZE UNIVERSITEIT en ook voor jou, Theresia Winterstein’, zegt Carl Joseph Gauss, wanneer hij de verloskamer binnenkomt met haar medisch dossier onder de arm. Hij maakt nog enkele aantekeningen op zijn bureau. Ondanks zijn hoge leeftijd houdt hij zijn pen nog trefzeker vast.

‘Het is vandaag woensdag ...’

‘3 maart 1943, professor’, zegt de ene vroedvrouw.

‘Maar 48 kilogram.’ Gauss zet zijn bril recht. ‘Gezien uw fysieke toestand is een bevalling bij acht maanden niet abnormaal.’

‘Ze heeft bijna negen centimeter ontsluiting’, zegt de tweede vroedvrouw, die onder het laken uit kruipt dat over Theresia’s benen ligt. ‘Ik schat dat uw kinderen over ongeveer een kwartier ter wereld komen’, troost ze Theresia. ‘Houd u sterk.’

Maar de jonge vrouw schreeuwt het uit wanneer een nieuwe barenswee zich aandient.

Gauss steekt gedecideerd zijn handen vooruit. De mollige vroedvrouw doet hem zijn handschoenen aan.

Theresia voelt zich moederziel alleen. Duitse mannen staan hun vrouw bij tijdens de bevalling, maar bij zigeuners is de verloskamer voor mannen verboden terrein. Haar vader Papo en

haar moeder Josephine wachten op de gang. Gabriel, de vader van de tweeling, is ver weg. Tot overmaat van ramp houden twee agenten van de Kriminalpolizei de wacht. Als twee wassen beelden staan ze elk in een hoek van de kamer.

‘Waar blijft Werner Heyde?’ vraagt Gauss. ‘Hij zou hier om vijf uur zijn, want hij wilde zelf de bevalling van die tweeling doen.’ Gauss kijkt op zijn horloge.

‘We kunnen de natuur niet tegenhouden, professor. Het is zo-
ver’, zegt de mollige vroedvrouw, die het laken wil wegtrekken.

‘De agenten van de Kripo moeten zich tijdens de bevalling om-
draaien’, eist Theresia.

Beiden grinniken. ‘De Kriminalpolizei bepaalt hier de regels, mevrouwjtje’, zegt de man rechts. ‘Christian Blüm van de Zigeunercentrale heeft ons opgedragen erop toe te zien dat uw tweeling na de geboorte ter beschikking wordt gesteld van de wetenschap. Wel kan ik een half oogje dichtknijpen. Wat denkt u, collega?’ Die proest van het lachen.

‘In onze cultuur ...’, verweert Theresia zich, maar ze wordt direct afgeblaft.

‘Jij bent hier niet in zigeunerland, maar in Duitsland.’

‘Stilte!’ gebiedt Gauss.

De weeën volgen elkaar sneller op. Het laken wordt weggehaald.

‘Persen!’ beveelt zowel de vroedvrouw als Gauss.

Sinds de vliezen van Theresia gisterenavond zijn gebroken, hebben de onregelmatige weeën haar afgemat. Maar ze denkt voortdurend aan de woorden van Papo: ‘Een echte Winterstein buigt nooit zijn kop, gelooft in God en geeft nooit op.’ Ze bundelt haar laatste krachten.

‘Het hoofdje van het eerste kind komt eraan’, moedigt de mollige vroedvrouw haar aan. ‘We zijn er bijna. Opnieuw persen!’

Ze duwt uit volle kracht mee aan de rechterkant van haar buik.

Nu gaat het vlug. Terwijl haar collega de boreling aanpakt, knipt Gauss de navelstreng door. De eerste daad van de baby op deze wereld is het achterlaten van een grote boodschap op het witte schort van Gauss. De vroedvrouw gaat met de boreling naar de aangrenzende kamer, op de voet gevolgd door een agent van de Kripo.

‘Is het een jongen of een meisje?’ vraagt Theresia huilend van pijn en geluk.

Gauss glimlacht alleen maar. ‘De eerste bevalling is goed verlopen.’

‘Laat me mijn baby zien!’ smeekt ze.

‘Rustig’, sust de tweede vroedvrouw. ‘Wij zijn pas halverwege. Concentreer u op uw ademhaling zoals ik u heb geleerd.’

‘Alles komt in orde’, paait ook Gauss. ‘Dadelijk volgt de tweede geboorte.’

Plotseling zwaait de deur open. Werner Heyde komt binnen. Zijn scherpe kin, naar beneden getrokken mondhoecken en doorringende ogen doen Theresia altijd denken aan een wolf.

‘Waar zat je? De eerste baby is al geboren.’

‘Ik ben bij Josef Mengele in Günzburg geweest. Met al dat verkeer heb ik er wel drie uur over gedaan om in Würzburg te komen.’

‘Welk nieuws had hij?’

‘Veel.’

‘Veel?’

‘Irène is zwanger.’

‘Van een tweeling?’

‘Hij hoopt van wel, natuurlijk.’

‘Of wordt het een drieling of een vierling?’ grapt Gauss.

‘Niet overdrijven!’

‘Wat wist hij nog meer te vertellen?’

‘Hij kwam net uit Berlijn bij Von Verschuer vandaan. Je weet toch dat hij Fischer heeft opgevolgd als hoofd van het Antropologisch Instituut?’ vertelt Heyde haastig terwijl hij een wit schort en handschoenen aantrekt. ‘Mengele krijgt een nieuwe baan.’

Gauss kijkt verbaasd op. ‘Hoezo? Gaat hij niet terug naar het oostfront?’

‘Hij is vanwege zijn voetwond afgekeurd voor de dienst, maar er openen zich onvermoede perspectieven, Carl’, lacht Heyde. ‘Al die experimenten in Dachau en die eindeloze tests op proefpersonen tegen malaria, tyfus en dysenterie in de andere concentratiekampen zullen in het niet verdwijnen. Von Verschuer geeft Mengele de vrije hand in het nieuwe kamp van Auschwitz. Dat wordt het grootste van het Duitse Rijk. Er komt daar ook een apart kamp voor de zigeuners. Mengele krijgt uit de transporten van de zigeuners alle tweelingen. Wat denk je?’

Er verschijnt een brede glimlach op het gezicht van Gauss. ‘Het grote werk begint, Carl. Eindelijk krijgen wetenschappers onbepert toegang tot menselijk onderzoeksmateriaal’, glundert Heyde. ‘Mengele heeft gelijk. De studie van de erfelijkheidsleer bevindt zich op een keerpunt. Wanneer we de genetische code van tweelingen achterhalen, kan het aantal geboorten snel stijgen. Zo worden op termijn niet alleen de verliezen aan het front gecompenseerd, maar kunnen we ook de ambitie van onze *Führer* helpen waarmaken en de wereld regeren. Besef je wel dat de creatie van het meesterras werkelijkheid wordt?’

‘Eerst zien of het zo’n vaart zal lopen.’

‘Pessimist! Je bent wel bijna aan het eind van je carrière, maar ons land heeft behoefte aan mannen met ambitie. Je kent Josef toch. En hij heeft nog meer pijlen op zijn boog. Mengele is er hei-

lig van overtuigd dat hij de kleur van de ogen van onze proefpersonen kan veranderen.’

Gauss kijkt Heyde ongelovig aan.

‘Wie zijn wij om Josef tegen te spreken? Hij heeft de volle steun van het Antropologisch Instituut. We staan aan de vooravond van een revolutie in de medische wetenschappen, Carl! De wereld is aan de durvers. Dat heeft onze *Führer* toch al genoeg bewezen. Mengele is er zeker van dat hem een ereplaats wacht aan het firmament van de medische wetenschap. Er zijn er die al voor minder de Nobelprijs voor de Geneeskunde hebben gekregen.’

Ze worden onderbroken door een kreet van Theresia, die een nieuwe wee opvangt.

‘Er zijn twee vruchtzakken, Werner. Het is geen eeneiige tweeling zoals jij had voorspeld, maar een twee-eiige.’

Haastig komt een non van de Sint-Ritazusters van Würzburg de verloskamer binnen. ‘Professor, in de verloskamer hiernaast wacht de volgende bevalling: Eleonore Winterstein. Zij heeft negen centimeter ontsluiting.’

‘Mijn nicht’, stamelt Theresia. ‘Precies op hetzelfde moment!’

‘Ik neem het hier wel over, Carl.’ Heyde geeft Gauss een schouderklopje. ‘Ik ben diep gelukkig met mijn eerste studieobject. Ik verzeker je dat Josef jaloers op ons is! Zijn vingers kriebelen, want zijn onderzoeksruimte in Auschwitz is pas volgende maand klaar. Niets is zo fascinerend als tweelingen, zeggen Fischer en Von Verschuer. En zij kunnen het weten, want niemand in Duitsland en zelfs in de hele wereld heeft zo’n kennis opgebouwd. Binnenkort worden vooral tweelingen geboren: met blonde haren en blauwe ogen!’

Hoofdschuddend loopt Gauss naar de aangrenzende verloskamer.

Heyde legt zijn hand op Theresia's knie. Voor het eerst sinds ze bij hem in behandeling is, glimlacht hij naar haar. Ze draait haar hoofd. Ze heeft een afkeer voor hem sinds ze Heyde een paar maanden terug in zwart uniform het hoofdkwartier van de SS in de Ludwigstrasse zag binnengaan. De verschrikkelijke beelden van de *Kristallnacht* van 1938 komen haar opnieuw voor de geest. 'Wat voor onheil heeft die paramilitaire organisatie van de nazi's, die zichzelf de "Beschermingsafdeling" noemt, al aangericht!'

Vijf minuten later komt de tweede baby krijsend ter wereld. Ook nu verdwijnen de vroedvrouw en een agent van de Kripo naar de kamer ernaast.

'Het ergste is achter de rug', troost Heyde. 'Rustig ademen. Nog even wachten op de nageboorte.'

Wanneer de afdrijving van de placenta op zich laat wachten, besluit hij: 'We gaan de natuur een handje helpen.' Hij geeft de mollige vroedvrouw de opdracht aan de tepel van Theresia's borst te zuigen.

'Geen sprake van! Dat kan niet!' Theresia probeert overeind te komen, maar wordt door de vroedvrouw terug op de tafel gedrukt.

'Het is een wet van de natuur. Dan drijft de placenta vlugger af.'

'Bij ons, zigeuners, is het lichaam van een vrouw ...'

'Kom je hier bevelen wat we moeten doen?' schreeuwt Heyde. 'Wie denk je wel dat je bent? Je ...'

Plotseling komt de placenta naar buiten. Heyde bindt een laken strak rond de buik van Theresia en verlaat zonder één woord de verloskamer.

Josephine en Papo omhelzen hun dochter en feliciteren haar.

‘Ze hebben mijn baby’s meegenomen. Ik smeeek je, Papo, ga kijken! In de kamer naast de verloskamer.’

Papo gaat kijken, maar de deur is op slot.

‘Proficiat’, zegt ook de non, die blijkbaar verantwoordelijk is voor de kraamafdeling. ‘Het zijn twee meisjes.’ Ze kijkt op haar papier. ‘Het eerste weegt 2 kilo en 70 gram en het tweede 2 kilo en 280 gram. Ze worden nu gevoed door een pleegmoeder omdat ze onder het normale gewicht zitten. We gaan bij u de productie van de moedermelk op gang brengen. Willen de bezoekers de kamer verlaten?’

‘Wanneer krijg ik mijn kinderen te zien?’

De non zwijgt.

‘Nog even geduld’, zegt ook professor Gauss, die ’s avonds langskomt.

‘Professor Heyde ...’ zegt Theresia, maar Gauss onderbreekt haar onmiddellijk.

‘Geloof niets van de roddels dat hij zijn functie alleen maar te danken heeft aan zijn loyaliteit tegenover onze *Führer*. Hij is een aardige man en een van onze bekwaamste artsen.’

‘Maar wat gebeurt er met mijn kinderen?’

‘De professor voert alleen tests uit’, zegt hij op een vaderlijke toon. ‘Niets bijzonders. Maakt u zich vooral geen zorgen. En probeer nu vooral te slapen.’

Slapen? Terwijl ze niet weet wat er met haar kinderen gebeurt? Hoe moe ze ook is van de bevalling, ze kan de slaap niet vatten. Beelden uit de afgelopen jaren spoken door haar hoofd. De affiches op straat toen ze nog op school zat. *De Joden zijn ons ongeluk* en *Vermijd alles wat Joods is*. De ingeslagen ruiten van de Joodse

winkels en synagogen na die verschrikkelijke *Kristallnacht* in november 1938. De radio had de mond vol van een ‘spontane volksofstand tegen de Joodse vijand’. Ruth, een Joodse vriendin uit de klas, kwam haar die avond in paniek opzoeken.

‘Er gebeurt iets verschrikkelijks bij ons thuis. Ik ben zo bang.’

‘We gaan kijken’, zei Theresia. ‘Arm in arm zijn we dubbel zo sterk.’

Onderweg passeerden ze het hoofdkwartier van de Geheime Staatspolizei aan de Ludwigstrasse. Het was er een drukte van belang. In patrouilles vertrokken groepen mannen om de Joden een lesje te leren. Luid zingend en in het gelid. Hun zwarte uniformen, hoge laarzen en glimmende jassen boezemden de meisjes angst in.

Bij het betreden van de Ottostrasse hoorden ze in de verte kreten en gejoel. Uit de eerste verdieping van de statige burgerwoning van Ruths familie gooiden leden van de Gestapo het meubilair naar beneden. Onder luid applaus onderging de familiebibliotheek hetzelfde lot. Ruths vader, een dokter, kromp in elkaar toen hij zag welk lot de boeken waren beschoren die hij van zijn grootvader had geërfd. Toen de familiefoto’s op een brandstapel belanden, begon Ruth te gillen. Meteen grepen leden van de Gestapo haar vast. Ze kreeg een armband met een Jodenster en onder luid hoongelach werd om haar hals een bord gehangen met de tekst: *Jodenzwijnen, wij willen jullie niet*. Toen haar moeder biddende gebaren maakte, werd ze neergeslagen.

Onthutst liep Theresia naar huis door de met vlaggen en hakenkruisen versierde Domstrasse en Theaterstrasse. Deze laatste was kort daarvoor, naar aanleiding van de 49ste verjaardag van de *Führer*, omgedoopt tot de Adolf Hitler-Strasse. Wat viel hier te

vieren? In een goot langs de weg had ze de inhoud van haar maag uitgebraakt.

‘Ze willen de Joden elimineren vanwege hun geld en invloed’, zei Papo toen ze die avond thuis vertelde wat ze had meegemaakt. ‘Wees niet bang. Wij, Sinti, hebben geen macht en we zijn niet rijk. We laten ons niet in met politiek. En we zijn, zoals alle inwoners van Beieren, katholiek. Wat kunnen ze ons maken? Wanneer er problemen zijn, spelen we muziek. Dan fleurt iedereen meteen op.’

Hij lachte, maar Theresia hoorde aan het timbre van zijn stem dat hij niet geloofde wat hij zei. Hij wilde de familie niet ongerust maken. Maar Theresia wist beter. Vanwege hun tradities waren de Sinti een doorn in het oog van de Kripo, de Kriminapoliszei. Alleen al de naam van de nieuwe wet van minister van Buitenlandse Zaken Himmler, *Bestrijding van de zigeunerplaag*, was angstaanjagend. Alsof ze ongedierte waren dat moest worden uitgeroeid.

En op school kregen ze de cursus *Rashygiëne*. Die stond nog in haar geheugen gegrift. Hun eerste opdracht was het lezen van het boek *Beknopte rassenkennis van het Duitse volk* van Hans Günther. Als huiswerk moest iedereen berekenen hoeveel huwelijksleningen van duizend rijksmark de overheid kon geven aan jonge gezinnen in plaats van aan de verzorging van driehonderdduizend geesteszieken. Toen ze met de klas in de bioscoop O-Li in de Augustinerstrasse een vertoning bijwoonden van *Erfziek*, een propagandafilm die iedereen moest overtuigen van de noodzaak van de rasbiologische maatregelen, had ze tijdens de voorstelling haar ogen gesloten.

Haarscherp herinnert ze zich de dag dat haar lerares een poster op het bord hing met daarop de ontwikkeling van de ‘minderwaardige’ en de ‘hoogwaardige’ mensen. ‘Over honderd jaar zullen de minderwaardige mensen wel tien keer groter zijn en ook groter in aantal’, waarschuwde ze. ‘Omdat Duitsland dat onmogelijk kan laten gebeuren, wil onze *Führer* het menselijke ras verbeteren. Is de gezondheid van de natie niet belangrijker dan die van de individuen? De ariërs zijn vanwege hun bijzondere kwaliteiten het meest superieure volk op aarde. Wij moeten het Duitse bloed beschermen en de minderwaardige rassen wegselecteren. De meisjes met blonde haren en blauwe ogen mogen gaan staan. Ja, geef hun een applaus.’

Er klonk luid applaus, maar Theresia kroop in de grond van schaamte.

‘Jij klapt niet?’ vroeg de lerares. Theresia probeerde het hoongelach niet te horen.

‘Onze regering zal elke rassenvermenging voorkomen’, orakelde de lerares verder. ‘Minderwaardig bloed mag zich niet vermengvuldigen. Ik hoop dat de droom van onze *Führer* van een arisch Duitsland werkelijkheid wordt.’

‘Als we ons bloed nu eens samenvoegen’, stelde Theresia voor aan een Sinti-vriendin op het schoolplein. ‘We hebben in de les wiskunde toch geleerd dat een dubbele negatie automatisch positief wordt? Is dat geen goed idee?’

Haar grapje werkte bij haar klasgenoten als een rode lap op een stier.

‘Stelen de zigeuners kinderen om ze op te eten?’ vroeg iemand treiterig.

‘Zijn jullie ouders bedelaars, oplichters of dieven?’ voegde een ander eraan toe.

Het aantal pestkoppen vermenigvuldigde zich. ‘Kan jouw moeder echt handlezen of vertelt ze mensen in ruil voor geld wat zij graag horen?’

Ze had gezwegen en haar hoofd weggedraaid, maar terwijl de verwijten aankwamen als mokerslagen, rechtte ze haar rug. ‘Julie ...’

Na één woord trad de lerares op: ‘Winterstein! Drie avonden strafstudie!’

En nu hebben ze haar baby’s afgepakt en beweert Gauss zonder blikken of blozen dat ze niet ongerust hoeft te zijn en dat ze moet slapen ...

Tegen de ochtend moet ze eindelijk in slaap zijn gedommeld, maar ze is doodmoe als haar nicht Eleonore in de late voormiddag trots haar dochter Gisela komt tonen. Ze wordt vergezeld door haar zwangere zus Anneliese met haar zoon, en oom Karl en tante Elise.

Theresia feliciteert Eleonore, maar de tranen stromen over haar wangen. ‘Waarom mag ik mijn kinderen nu niet zien? Wat doen ze hun aan?’

Even later valt haar lievelingsnicht Karoline haar in de armen, de jongste dochter van oom Adolf en tante Elisabeth. Zij is vier jaar ouder dan Theresia en verwacht haar derde kind.

’s Nachts kan Theresia amper slapen. Ze heeft altijd steun gevonden in het gebed, maar door die schijnheilige non met dat grote kruis aan haar gordel, die weet wat hier gebeurt, maar zwijgt als het graf, wil ze met de Kerk niets meer te maken hebben. Hadden religieuzen niet de morele plicht de zijde te kiezen van de armen, de verdrukten en de vervolgdten? Hier heulden ze met die heiden-

se en barbaarse nazi's. En wat te denken van die vreemde conversatie tussen Gauss en Heyde over de plannen van die dokter Mengele? Wat bedoelde Heyde met 'de code van tweelingen?' Waar zijn haar kinderen? Wat doen ze met hen? Gek wordt ze.

De volgende dag ontvangt Theresia een kaartje van Gabriël uit Lyon. Als violist doet hij in opdracht van het project *Kracht door Vreugde* van het ministerie in Berlijn de gewonde militairen gedurende een paar uur de ellende van de oorlog vergeten.

'Ik kom zo snel mogelijk. Veel sterkte tijdens de bevalling wanneer ik er niet tijdig ben', schrijft hij. Opnieuw barst Theresia in tranen uit. Maar ineens komt er een verpleegster de kamer binnen met op elke arm een baby. Het is het mooiste moment van haar leven.

'O, wat zijn ze mager!' roept ze uit. 'Maar wat zijn ze mooi!' Ze kust hen ieder om de beurt en koestert ze urenlang. 'Nooit laat ik jullie nog alleen.'

Omdat de borstvoeding niet goed lukt, krijgen de kinderen flesvoeding. 's Avonds liggen beide baby's in een bedje naast haar. Ze omklemt de bedspondes met haar handen en valt in slaap.

Wanneer Theresia midden in de nacht opnieuw borstvoeding probeert te geven, klinkt ineens de sirene van het luchtalarm. Ze hoort overal paniek. Alle lichten, ook in haar kamer, worden gedoofd. Ze strompelt naar het raam. Hoog in de heldere sterrenhemel ziet ze lichtjes. Dat moet een formatie vliegtuigen van de Engelsen of de Amerikanen zijn. Hun bommen zijn gelukkig niet voor Würzburg bestemd. De vliegtuigen vliegen richting Neurenberg. 'De verlosers van de naziterreur', triomfeert Theresia. 'Dat ze maar vlug komen.' Wat later hoort ze in de verte doffe bominslagen.

‘Wat doe jij daar?’ De non is woest als ze Theresia bij het raam ziet staan. ‘Weg, ga weg bij dat raam! Die witte linnendoeken zijn misschien zichtbaar.’

Theresia kan haar geluk niet op als ze de volgende morgen met haar baby’s naar huis mag. Papo, Josephine en haar grootmoeder Purimamie staan immers op de lijst voor een transport naar het zigeunerkamp in Auschwitz waarover professor Heyde sprak. De gedachte dat zij bij haar thuiskomst al weg zouden zijn, is onverdraaglijk. Door het spanlaken rond haar buik kan ze moeilijk lopen. In de hal van het ziekenhuis probeert ze de buste van Adolf Hitler te negeren. Met in elke arm een warm ingepakte baby en een tas met papflessen kruipt ze in een auto van de Kripo. De adrenaline stroomt door haar lijf.

Het is vandaag *mardi gras*, carnavalsdinsdag. Vroeger bruiste de binnenstad dan, nu strompelen alleen dronken soldaten met verlof door de straten. Daar is de Leeuwenbrug. Nu nog de Main over. Haar oog valt op de leus *Heil Hitler* in koeien van letters op de onderste vestingmuur van de burcht Marienberg. De geest van dat monster is alomtegenwoordig. Nu is het niet ver meer naar de Mergentheimer Strasse.

De auto stopt bij nummer 12 1/2. Omdat de Sinti’s van nature bijgelovig zijn, wilde de familie Winterstein niets te maken hebben met het ongeluksgetal 13. Hier wonen en slapen ze met zijn zeven en tot voor kort met zijn achten. Purimamie, Theresia’s grootmoeder, is na de dood van haar zoon Franz bij zijn weduwe Lina en haar vier kinderen ingetrokken. Het jongste kind is nog geen jaar.

Theresia Winterstein maakte dat drama van dichtbij mee. Omdat ze tot de eerste generatie van de familie behoorde die kon lezen en schrijven, bezocht ze Franz in de kerker van de gevangenis aan

de Ottostrasse voor het geval er een document ter ondertekening zou worden voorgelegd. Nadat hij vanwege zijn zigeunerafkomst was ontslagen uit het leger, ontving hij op 9 juli 1942 een deportatiebevel voor Auschwitz. In de hoop daaraan te ontsnappen, bracht hij een zuur aan in zijn oor waardoor hij doof werd. Maar het bezoek aan een dokter mocht niet baten. Hij kreeg geen vrijstelling. Omdat hij zich tegen zijn transport verzette, werd hij gearresteerd.

‘Ik hou het hier niet langer vol’, fluisterde hij in het Romanes, hun eigen zigeunertaal die de Duitsers niet verstonden. ‘We worden behandeld als beesten. Ik wil vluchten.’

‘Doe dat niet!’ probeerde Theresia hem te overtuigen. De bewaker beëindigde direct hun gesprek. ‘Hier wordt alleen Duits gesproken!’

Een dag later kreeg zijn vrouw het bericht dat Franz bij een vlucht poging van achteren was neergeschoten. Hij was 32 en het eerste nazislachtoffer van de familie Winterstein.

Nee, aan die verschrikkelijke dingen mag Theresia niet denken. Ze is thuis. Thuis met haar baby’s. Iedereen is verrast wanneer ze binnenkomt. Haar broer Otto en haar halfbroer Kurt vangen de kinderen op. Onderweg waren de baby’s rustig, maar nu krijsen ze van de honger. Haar moeder Josephine pakt de papflessen.

‘Heb je nog melk meegekregen?’ vraagt Papo.

Theresia schudt haar hoofd.

‘Wat gaan de baby’s drinken als die flesjes leeg zijn? Wij hebben hier geen melk.’

‘Ga wanneer het donker wordt met Kurt naar boer Götze’, draagt haar moeder Papo op. Ze duwt hem wat geld in de hand. ‘Neem de binnenwegen en pas op dat de Gestapo jullie niet te pakken krijgt. Hopelijk kan Theresia nu rusten en veel moedermelk produceren.’

Hoewel de familie Winterstein in primitieve omstandigheden leeft in de anderhalve kamer, doet de geborgenheid van thuis Theresia goed.

‘Hoe ga je de kinderen noemen?’ vraagt haar moeder.

‘Rita en Rolanda.’ De heilige Rita is niet alleen de favoriete heilige van de familie, maar ook Theresia’s beschermheilige. Rolanda was de verloofde van haar halfbroer Kurt, maar omdat hij een zigeuner was, kon dat huwelijk niet doorgaan.

‘Wie is Rita en wie Rolanda?’

‘Rita heeft een knobbeltje boven aan haar linkeroor.’

‘Moet ik dan altijd eerst aan hun oren voelen?’ vraagt haar moeder. Ze moeten er allebei om lachen.

De baby’s zijn vier weken oud wanneer gierende autobanden Theresia uit haar slaap wekken. Nog voor ze goed en wel wakker is, grijpen twee verpleegsters de baby’s vast en nemen ze mee in een gereedstaande ziekenauto. Twee agenten van de Kripo hebben grote moeite om Theresia in bedwang te houden. Een van hen was ook aanwezig tijdens de geboorte.

‘Blijf van me af!’ gilt ze. ‘Als mijn familie op transport naar Auschwitz moet, ga ik mee. En met mijn kinderen! Jullie hebben niet het recht ...’

‘Rechten?’ briest de officier. ‘Welke rechten? En waar komt dat gerucht van dat transport naar Auschwitz vandaan? Wie verspreidt dergelijke onzin?’ De officier loopt rond als een razende stier.

‘Al weken leeft mijn familie elke dag van ’s ochtends tot ’s avonds in angst voor dat transport’, antwoordt Theresia. ‘Hun koffers staan al klaar.’

‘Antwoord op mijn vraag! Van wie komt die informatie?’